

4.3.2024

Här frågor och svar till Lasse Lehtinens presentation om Kalle Lehmus märkliga liv.
"Propagandan – ett vapenslag i sig själv"

Fråga: Du återkom flera gånger till att man i den finska krigspropagandan inte fick ljuga. Man kunde nog undanhålla information men man fick inte ge ut lögner. När man jämför med dagens situation där det ljugs fritt speciellt på sociala media, Putin ljuger från morgon till kväll och Trump baserar hela sin karriär på lögner om sig själv och sina motståndare så förefaller Finlands inställning till lögner i krigspropagandan väldigt oskyldig, ja nästan naiv. Man har nog den uppfattningen att stormakterna under kriget var allt annat än ärliga. Vilken är din uppfattning?

Svar: Finska folket var väl utbildat och lät sig inte luras i längden. Att bli avslöjad för lögner gjorde mera skada än nytta och därför gick man in för ärlighet i informationen.

Som framgick av Lehmus samtal med sin tyska motpart var tyskarna inte belastade med motsvarande ärlighetskrav. I de större länderna var bildningsnivån inte alltid lika hög som i Finland - man kunde bl.a. därför tillåta sig lögner.

Fråga: Vi är medvetna om den ryska propagandan vid fronten, vilken uppmanade soldaterna att göra uppror mot sina officerare, men i vilken mån förekom rysk propaganda på hemmafronten i Finland ?

Svar: Det fanns en del kommunistiska medlöpare, som försökte sprida sovjetisk propaganda. Den bet på sin höjd på redan övertygade kommunister, de breda lagren i Finland var oemottagliga. Förklaringen var den relativt höga bildningsnivån, man visste att man nu kämpade för Finlands existens.

Fråga: Vad anser Du, har krigspropagandan nuförtiden blivit mera eller mindre effektiv ?

Svar: Åtminstone har propagandan blivit mycket snabbare. Propagandan i Finland och Tyskland hade mycket olika karaktär. I Finland har det alltid varit viktigt att inte ljuga. Man behöver ju inte berätta allt. En vanlig finsk soldat ville inte höra skitprat eller om onaturliga företeelser av präster. Det väsentliga var uppmuntran och realism.

Fråga: Du betonade i Ditt föredrag att Kalle Lehmus var en utmärkt nätverkare. Vi fick höra om den värdefulla information han fick från Tyskland, men vilka andra länder hade han kontakt med?

Svar: Den absolut bästa relationen hade Lehmus med Norge. Han höll medvetet ofta kontakt med norrmännen, eftersom de under hela kriget hade starka relationer med samtliga stora västländer, främst då England och USA. På det sättet kunde han kontinuerligt föra vidare värdefull information till både den politiska och militära ledningen.

Fråga: Hur sköttes propagandan för att hålla humöret uppe på hemmafronten under de kritiska sommarmånaderna 1944, och vilken var Lehmus' roll?

Svar: Inga entydigt goda nyheter kunde ges, det ledande temat var "torjuntavoitto", att fronten höll, liksom även hemmafronten. Men man uteslöt inte att det kunde gå illa. Man berättade inte allt, men man ljög inte heller. Så kallad "ryssittely" undveks, man ville inte ge orsak för motståndaren att begära mera än de i vilket fall som helst skulle göra. Lehmus kan sägas ha lyckats bra i sin uppgift, ett belegg för det är att han fick behålla sitt jobb efter krigsslutet.

Det att socialdemokraterna hölls kvar i regeringen hade en avsevärd betydelse för att hemmafronten höll.

Fråga: varifrån fick Kalle Lehmus sin uppfattning så tidigt som på sommaren 1942 att Tyskland skulle förlora kriget?

Svar: Han fick den uppfattningen när han under Mannerheims besök hos Hitler talade med människor och militärer under två dagar i Berlin. Främst genom att betrakta deras "body language" och sättet att kommunicera (tala) med honom. Han var också i Görings omgivning och kunde följa med hur de omkring honom verkade och kommunicerade med varandra. Mannerheim och Göring var gamla jaktkolleger och bekanta.

Tvivel om Tysklands seger började nog insmyga sig redan hösten 1941, när Tyskland efter de glänsande initialframgångarna ändå varken nådde Moskva eller Leningrad innan vintern kom. Tvivlet återspeglas av en diskussion mellan Waldemar Erfurth, tysk förbindelseofficer i St. Michel, och Mannerheim. Erfurth: "Jag förbereder mig på att stanna här över vintern". Mannerheim (torrt): "Flera vintrar".

Under vinterkriget kom det mängder med utländska journalister till Finland. Alla ville besöka fronten för att skriva reportage eller besöka högkvarteret i St. Michel för att intervjua Mannerheim. Överbefelhavaren var dock ytterst återhållsam med att tillåta frontbesök eller bevilja intervjuer - "det här är ingen film, det här är ett krig".

Fråga: hade inte frontbesök eller intervjuer varit ett effektivt sätt att sprida information och att ge Finlands syn på händelserna?

Svar: Mannerheims bakgrund som officer i tsarens armé påverkade säkerligen hans inställning till att bevilja intervjuer; sådant ingick helt enkelt inte i den ryska arméns traditioner.

Dessutom sköttes informerandet av de utländska journalisterna mycket bra på Kämp, där t.ex. utrikesminister Tanner, statsminister Ryti och president Kallio regelbundet gav lägesöversikter för de utländska journalisterna. Lehmus spelade därvid en viktig roll ("han kämpade sitt vinterkrig på Kämp").

Världskända utländska reportrar var t.ex. Virginia Cowles, Martha Gellhorn (Hemingways tredje hustru), Thérèse Bonney och Webb Miller. Bonney och Miller fick träffa Mannerheim, Miller fick dessutom besöka fronten.

Fråga: Hade Kalle Lehmus ansvar för presscensuren ? I Kjell Westös bok tycktes censuren spela en central roll.

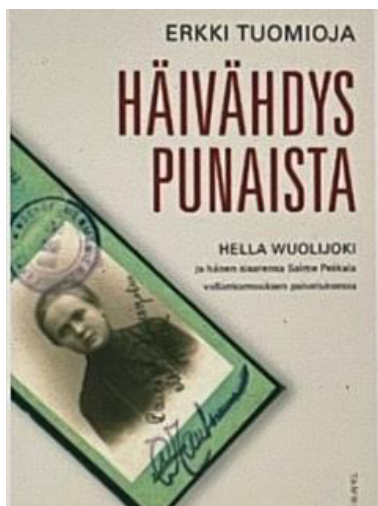
Svar: Nej, Kalle Lehmus var ansvarig för informationsavdelningen och Kustaa Viikuna hade ansvar för censuren. Kalle Lehmus var dock väl informerad om presscensuren, som begränsade vad och hur man skulle skriva - han försökte avstyra "miekantuppi-skrivelsen".

Fråga: Kalle Lehmus förhållande till vapengömmorna och flyktvägarna till Syd- och Nordamerika?

Svar: Kalle Lehmus betraktades bland officerarna som en politruk, inte som en "riktig" militär sin officersgrad grad till trots vilken enbart byggde på RUK, inte Kadettskolan. Han var ej inblandad i vapengömmaprojektet, ej heller på något sätt inblandad i flyktvägsoperationerna. Som en senare vapengömmare kan han eventuellt betraktas, eftersom han mot fredsfördraget från 1947 anskaffade och undanhöll kontrollkommissionen vapen och militärt materiel i den s.k. "Kallen Putiikki".

Fråga: Vilken var Hella Wuolijokis roll i Finland ?

Svar: Hella Maria Wuolijoki f. Murri 1886 i Livland, d.1954 i Helsingfors
Hon gifte sig 1908 med socialisten Sulo Wuolijoki (1881-1957) som var god vän med både Lenin och klasskamraten Otto Wille Kuusinen.
1923 blev det skilsmässa med Sulo Wuolijoki.
vidlyftiga affärer blev hon förmögen och köpte Marlebäck herrgård i Iitis.
Hon innehade Aunuksen Puuliike Oy som var verksam på Sovjetsidan (sågverk) 1923-1931 och styrelseordförande för Suomen Nafta Oy 1931-1937.
Hon hade goda vänner i Sovjet bl.a. Otto Ville Kuusinen, vilket med säkerhet betydde att hon aktivt spionerade för Sovjet. Hon bör därför även ha varit medveten om Stalins utrensningar i bl.a. i Finska Karelen.
Finska SUVPO/Valpo I/VitaValpo som verkade 1/1939 - 5/1945 höll ett vakande öga på henne vilket ledde till att hon blev ertappad för att ha hjälpt en desant från Sovjet som blev avslöjad i Helsingfors.
Hella Wuolijoki blev dömd till livstidsfängelse för landsförräderi.
Linda Tanner medverkade via sin make Väinö Tanner till att Hella Wuolijoki fick ett mildare straff.
Som tack fick hon - när Hella "som kommit i smöret 1945" tyckte att de orättvist dömda politiska fångarna hade det för bra i fängelset och att bl.a. Väinö borde ha avrättats.
Hella Wuolijoki verkade som Rundradions chef 1945-1949.

I sin intresanta bok om sin mormor "Häivähdys Punaista" har Erkki Tuomioja förmildrat hennes roll, att hon var en riktig bolsjevik! Samtidigt som hon ville vara drottning.

Finland satsade ansevärda resurser under kriget för att ta hand om både krigs- och hemmafronten. Magister Yrjö Kilpeläinen hade till sin disposition ett helt kontor som gick igenom inkommande brev. Experter samlade information och svarade på frågor, som Jahvetti läste upp med savolaxisk intonation och pepprade talet med humor.

Jahvetti avfärdade många rykten, gav råd i gränstvister, kritiserade smuggling och hamstring, löste bostads- och hyreskonflikter och pensionsfrågor. Varje fall utreddes.

Den första "Jahvetin kirjelaatikko" sändes i augusti 1941 och den sista på våren 1945. Under fyra och ett halvt år hade man 500 sändningar och kontoret besvarade cirka 70 000 brev. Efteråt har man sagt att Jahvetti ensam motsvarade minst en division i stridskraft.

När Moskvas Tiltu skrek på Lahtis radiovåglängd att "Tro inte på det fascistiska pratet om Sovjetunionen, tro inte på lögnen om att finländarna som kommit hit lever dåligt", svarade Jahvetti: "Vi tror absolut inte på det, eftersom den stora majoriteten av de som stack dit inte alls lever längre!"

Efter kriget avslöjades Jahvettis identitet och socialdemokraten Kilpeläinen valdes tre gånger in i riksdagen. Hans initiativ "Lex Jahvetti" skaffade generaldirektör Hella Wuolijoki sparken från Rundradion.

Det pågående kriget i Ukraina har i offentligheten nu och då jämförts med vårt eget vinterkrig. Är denna jämförelse relevant ?

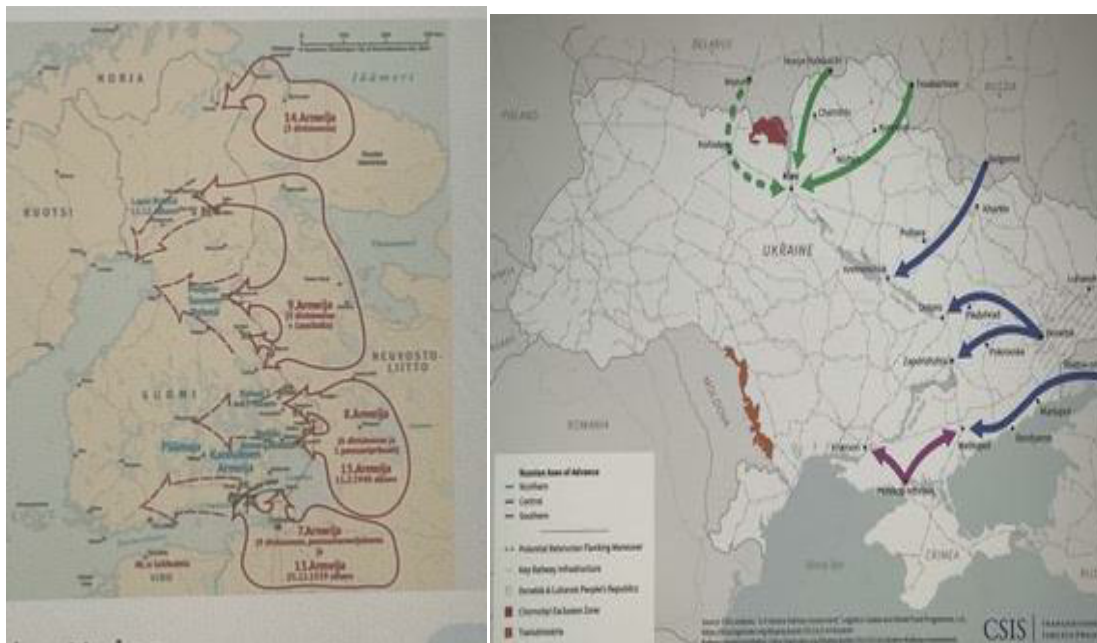
En nyansskillnad är att det inte fanns någon konkret "false flag operation" när Ryssland attackerade Ukraina.

Det som också helt lämnats bort från den ryska historieskrivningen är att Sovjet befann sig i en pakt med Tyskland (nazisterna)

23.8.1939-22.6.1941 (Molotov-Ribbentrop avtalet) när de inledde aktiviteterna mot Finland.

Under hösten 1939 före krigsutbrottet underhandlade Sovjet bl.a. om att flytta på gränsen mellan Finland och Sovjet vid karelska näset så att den skulle vara mycket närmare Viborg än Leningrad - på sikt var nog tanken att ta hela Finland. I juni 1940 ockuperade Sovjet de baltiska länderna. Beträffande Ukraina vill Ryssland helst ha hela kustremsan till Moldavien - initialtanken var att invadera hela Ukraina vilket i början totalt misslyckades.

Ja, man kan säga att jämförelsen är relevant på många sätt. Ryssarna har tagit sin härskarmodell av mongolerna.

I tusen år har makthavaren i Ryssland, prins, tsar, kommunist eller diktator, strävat efter att expandera sitt rike, tills det har stoppats med vapenmakt. Finland har under hela sin självständighetstid varit föremål för för attacker från öster. Ockupationsförsöken misslyckades 1918, 1939 och 1944, men därefter lyckades man med en institutionell ockupation, d.v.s. finlandiseringen.